

פרק חזקת הבתים

מתניתין:

והעבדים שאף הם דינם כקרקע שאין מועיל בהם חזקה כבשאר מטלטלין (1) —

וכן כל דבר שהוא עושה פירות תדיר: חזקתן שלש שנים מיום ליום, כלומר, אם אכל אדם את פירות השדה או שהשתמש בשאר נכסי דלא נידי שימוש מלא במשך שלוש שנים, בלא שה"מרא קמא" מחה על שימושו בהם, הרי הוא נאמן לטעון: "קניתי ואבד שטרי".

אבל שדה בית הבעל [שאינה שותה אלא מי גשמים]: חזקתה שלש שנים, ואינן מיום ליום.

וכיצד היא חזקתה: (2)

רבי ישמעאל אומר: שלשה חדשים בראשונה, (3) שלשה חדשים באחרונה, ושנים עשר חודש באמצע; הרי אלו שמונה עשר חודש. (4)

כז-א א. קרקע — וכל שאר נכסי דלא נידי — שהיתה של אדם, [ובלשון הגמרא: "מרא קמא", היינו הבעלים הראשונים], אין אדם אחר נאמן לומר: "קניתי ממנו", אלא אם כן יש בידו שטר מכירה; ואין די לו במה שהוא יושב בקרקע ומחזיק בה, ואינה כמטלטלין, שאם מחזיק אדם בהם, נאמן הוא לטעון קניתי מהבעלים הקודמים.

ב. משנתנו מבארת באיזה אופן נאמן המחזיק בנכסי דלא נידי לטעון שקנה אותם מן המרא קמא, ואף על פי שאין בידו את שטר המכירה:

חזקת הבתים, והבורות, והשיחין, והמערות, והשובכות, והמרחצאות, ובית הברין, ושדה בית השלחין [שדה שמשקים אותה בידים, כי אינה מסתפקת במי גשמים],

3. היינו שבאותם שלשה חדשים על המחזיק לזרוע תבואה וגם לקצור אותה; וכן לדעת רבי עקיבא עליו לזרוע ולקצור באותו חודש, כן פירשו התוספות על פי רש"י.

אך לדעת הר"י, באותם שלשה חדשים לרבי ישמעאל ובאותו חודש לרבי עקיבא אין צורך שיספיק לזרוע ולקצור, אלא די במה שהוא זרע את התבואה וגידל אותה במשך תקופה זו; וכן אם הוא מצא שדה שכבר זרעו אותה, גידל את התבואה במשך תקופה זו ואחר כך קצר אותה והכניסה לבית, הרי זו חזקה.

4. הקשו התוספות: לכאורה אפשר להחזיק

1. הטעם הוא, כי כמטלטלין נאמן אדם לומר "לקוח הוא בידי", משום ש"חזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו שלו", שאם לא כן, למה הם בידו; אבל עבדים שהם הולכים ממקום למקום, אין שייך חזקה זו, וכמבואר בגמרא לקמן לו א: "הגדרות [לשון: גדרות צאן]" אין להם חזקה; ומכל מקום לאחר שלש שנים יש להם חזקה, כמבואר בגמרא לקמן לו א.

2. נתבאר על פי רש"י, וכן היא דעת הרשב"ם לקמן לו ב ד"ה זו; אך להרשב"א שיטה אחרת בפירוש המשנה, ראה שם.